

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ
ТА СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ
В УМОВАХ КРИЗОВОГО СУСПІЛЬСТВА**

МАТЕРІАЛИ

IX Міжнародної науково-практичної конференції

(Ірпінь, 25-29 квітня 2024 року)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ В УМОВАХ КРИЗОВОГО СУСПІЛЬСТВА

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
ІХ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

25–29 квітня 2024 року

Ірпінь
2024

УДК 159.922:316.6(06)

ББК 88.37я431

А 43

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Державного податкового університету
(протокол № 4 від 26 вересня 2024 р.)*

А 43

Актуальні проблеми психологічної та соціальної адаптації в умовах кризового суспільства [Електронне видання] : збірник матеріалів ІХ Міжнародної науково-практичної конференції, м. Ірпінь, 25–29 квітня 2024 року. – Ірпінь : Державний податковий університет, 2024. – 582 с. – PDF-формат ; мережеве видання ; інституційний депозитарій. ISBN 978-966-337-741-4

У матеріалах ІХ Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми психологічної та соціальної адаптації в умовах кризового суспільства» висвітлюються теоретико-методологічні та практичні питання розвитку гуманітарного знання як складової гармонійного розвитку особистості; соціально-філософського та політичного осмислення проблем адаптації в умовах кризового суспільства: український і міжнародний досвід; соціологічного та соціально-психологічного вимірів адаптації особистості в умовах сучасного глобалізованого суспільства; соціалізації особистості як освітньої та соціально-педагогічної проблем; психолого-педагогічного забезпечення освітнього процесу: сучасні проблеми та виклики; особливості професійної освіти в Україні та світі; психолого-педагогічного забезпечення освітнього процесу: сучасні проблеми та виклики; сучасні тенденції психологічної допомоги особистості в умовах кризового суспільства.

Зміст матеріалів віддзеркалює актуальні питання теоретичних і прикладних досліджень, спрямованих на вирішення проблем конструювання життєдіяльності особистості в контексті відновлення внутрішнього потенціалу за рахунок особистісного ресурсу.

Матеріали науково-практичної конференції розраховані на наукових працівників у галузі психології, соціології, педагогіки, професійної освіти, викладачів, аспірантів, студентів, а також на практичних психологів, соціальних педагогів, соціологів і соціальних працівників.

За зміст поданих матеріалів несуть відповідальність їх автори.

УДК 159.922:316.6(06)

ББК 88.37я431

ISBN 978-966-337-741-4

© Державний податковий університет, 2024

ЗМІСТ

МАТЕРІАЛИ УЧАСНИКІВ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

- Жижко Олена Анатоліївна, Мартін Бельтран Сауседо*
ФУНКЦІОНАЛЬНА НЕГРАМОТНІСТЬ
ЯК СОЦІАЛЬНО-АНДРАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА
СУЧАСНОГО СВІТУ: ЛАТИНОАМЕРИКАНСЬКИЙ КЕЙС 22
- Urszula Kempieńska, Jan Adam Malinowski*
TOKSYCZNA MIŁOŚĆ MATCZYNA W WARUNKACH
KRYZYSU SPOŁECZNEGO – ZAGROŻENIA DLA DZIECKA 27
- Vynokur Volodymyr Serhiyovych, Rudenko Mykola Vasylyovych*
OPTIMIZATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS
FOR THE STUDY OF REINFORCED CONCRETE
STRUCTURES ON THE BASIS OF PSYCHOLOGICAL
AND PEDAGOGICAL RESEARCH 39
- Savchuk Dmytro Olegovych, Rudenko Mykola Vasylyovych*
THE ROLE OF DYNAMIC MONITORING IN ENSURING
THE SUSTAINABILITY OF THE INFRASTRUCTURE
OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS: SOCIAL
PSYCHOLOGICAL AND ENGINEERING ANALYSIS 42
- Бей Христина Артурівна, Калениченко Руслан Арсенович*
ПСИХОЛОГІЧНА ТА СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ
ВІЙСЬКОВИХ З ПОСТТРАВМАТИЧНИМ СТРЕСОВИМ
РОЗЛАДОМ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ 47
- Бережнюк Софія Юріївна, Володько Єлизавета Михайлівна,
Калениченко Руслан Арсенович*
БІОРИТМИ ЛЮДИНИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ПРАЦЕЗДАТНІСТЬ 51
- Берташ Марія Ігорівна, Горецька Анна Олександрівна*
ЗБЕРЕЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ЗДОБУВАЧІВ
ВИЩОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ 54

<i>Корчова Галина Леонідівна</i> ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ УКРАЇНИ.....	154
<i>Котлярська Анна Володимирівна, Калениченко Руслан Арсенович</i> ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ЛЮДЯМ ПОХИЛОГО ВІКУ В УМОВАХ ВІЙНИ	159
<i>Красильник Юрій Семенович</i> ТЕХНОЛОГІЇ EDTECH У СИСТЕМІ РЕАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНИХ ПРОГРАМ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА».....	162
<i>Куцало Олексій Якович, Руденко Микола Васильович, Бачинська Людмила Георгіївна</i> РОЛЬ СОЦІАЛЬНОГО ЖИТЛА В ПСИХОЛОГІЧНІЙ ТА СОЦІАЛЬНІЙ АДАПТАЦІЇ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ У КРИЗОВИХ УМОВАХ	168
<i>Лавріненко Олександр Михайлович, Руденко Микола Васильович</i> ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	171
<i>Левкович Олег Михайлович, Руденко Микола Васильович</i> НАБУТТЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ЗДОБУВАЧАМИ ТЕХНІЧНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА.....	175
<i>Литвинчук Олександра Костянтинівна, Красильник Юрій Семенович</i> АНДРАГОГІКА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	178
<i>Луценко Олександр Петрович, Красильник Юрій Семенович</i> АДАПТАЦІЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В СТАРШІЙ ШКОЛІ В КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ.....	186

УДК 37.01:378

Луценко Олександр Петрович,
здобувач вищої освіти академічної
групи ПНК-21;

Красильник Юрій Семенович,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри професійної освіти,
Київський національний університет
будівництва і архітектури

АДАПТАЦІЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В СТАРШІЙ ШКОЛІ В КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ

Актуальність теми дослідження. Старша школа є ключовим етапом у розвитку особистості підлітків, коли вони зіштовхуються з важливими виборами щодо майбутньої кар'єри. В цьому віці активно формуються професійні інтереси та цілі. Їхня адаптація до навчального середовища і отримання необхідної підтримки у формуванні професійної орієнтації має велике значення для подальшого успіху й задоволення від життя.

Об'єктом дослідження є взаємозв'язок між адаптацією здобувачів освіти у старшій школі та їхньою професійною орієнтацією. *Предмет дослідження:* динаміка і особливості процесу адаптації здобувачів освіти у старшій школі та вплив цього процесу на формування їхньої професійної орієнтації. *Мета дослідження:* вивчення впливу цілеспрямованої професійної орієнтації на можливості і адаптацію здобувачів освіти старшої школи, а також їх перспективи у виборі майбутньої кар'єри.

Обговорення результатів дослідження. *Особливості підліткового віку та його вплив на процес адаптації.* У підлітковому періоді особистість переживає значні трансформації як фізично, так і психологічно. Зростання і розвиток статевих характеристик можуть викликати дискомфорт і невпевненість у фізичному самопочутті. Ці фізіологічні зміни можуть також впливати на емоційний стан, ускладнюючи процес пристосування. Психологічно підлітки активно шукають свою ідентичність і своє місце у світі. Вони починають розуміти свої власні цінності і переконання, що часто призводить до конфліктів з батьками та авторитетними особами. Цей процес самоідентифікації може бути складним, оскільки вони намагаються зберегти баланс між власною ідентичністю та очікуваннями суспільства.

Соціальна інтеграція також важлива у цьому періоді. Тінейджери експериментують зі своїми соціальними ролями та взаєминами з ровесниками. Прагнення бути прийнятими може впливати на їхню самооцінку й соціальне самопочуття, що може спонукати їх адаптуватися до соціальних норм і впливати на їхній індивідуальний розвиток.

За підлітковим віком часто стоїть період інтенсивного навчання та вирішення складних завдань, пов'язаних з освітою і кар'єрними перспективами. Вони можуть відчувати значний тиск стосовно свого майбутнього, що може створювати додатковий стрес і тривогу. Крім того, важливо враховувати вплив сучасних технологій та соціальних мереж на їхнє життя. Вони стикаються з постійним потоком інформації і залученням у віртуальні спільноти, що може впливати на їхнє сприйняття світу та міжособистісні відносини.

У підлітковому віці молодь переживає значні фізіологічні, психологічні та соціальні зміни, які впливають на їхнє фізичне й емоційне самопочуття, а також на їхні стосунки з оточуючими і власну ідентичність. Тому необхідна підтримка дорослих і уважне ставлення до їхніх потреб, що допоможе підліткам успішно пройти цей важливий етап розвитку [1].

Фактори, що впливають на адаптацію в старшій школі. Адаптація в старшій школі – це складний процес, який включає в себе взаємодію з різноманітними факторами, а саме [2]:

1. Соціальне середовище: одним з ключових факторів, що впливають на адаптацію в старшій школі, є соціальне середовище. Нові стосунки з однокласниками, педагогами та іншими членами освітньої спільноти можуть впливати на самооцінку і самоповагу здобувачів освіти. Важливою є роль підтримки з боку ровесників і старших, яка допомагає їм відчувати себе прийнятими й інтегрованими.

2. Навчальний тиск: збільшена складність навчальних завдань та вимог в старшій школі може створювати стрес для здобувачів освіти і впливати на їхню адаптацію. Нові предмети, вимоги до самостійності та високий рівень відповідальності можуть викликати невпевненість і тривогу.

3. Самоідентифікація та власна ідентичність: старша школа є часом, коли здобувачі освіти починають більш активно досліджувати свою самоідентифікацію і формувати свою особисту ідентичність. Пошук власних цінностей, інтересів та місця в соціумі може бути складним процесом, що впливає на їхню адаптацію в освітньому середовищі.

4. Спілкування з батьками та сімейні відносини: взаємодія з батьками та сімейні відносини також можуть впливати на адаптацію в старшій школі.

Підтримка з боку сім'ї може збільшити впевненість і самоповагу здобувачів освіти, тоді як конфлікти або напруга в сімейному середовищі можуть стати перешкодою у їхньому успіху в закладі освіти.

Для вирішення проблем адаптації здобувачів освіти в старшій школі необхідно вжити, на нашу думку, певних заходів. Важливо проводити програми підтримки, такі як менторські програми та групові сесії, які сприяють інтеграції здобувачів освіти та допомагають їм відчувати себе комфортно в новому середовищі. Крім того, необхідно активно співпрацювати з батьками, забезпечуючи їм інформацію і ресурси для підтримки в домашніх умовах. Психологічна підтримка також може бути корисною, забезпечуючи здобувачам освіти можливість отримати консультації та допомогу в управлінні стресом і тривогою. Для створення сприятливого навчального середовища важливо працювати над формуванням культури закладу освіти, а також сприяти самоідентифікації здобувачів освіти через проведення тематичних заходів. Загалом, успішна адаптація здобувачів освіти в старшій школі вимагає комплексного підходу і співпраці всіх учасників освітньої спільноти [4].

Роль професійної орієнтації у житті здобувачів освіти старшої школи. Для здобувачів освіти професійна орієнтація відіграє надзвичайно важливу роль у формуванні майбутнього. Цей період життя визначається нестабільністю та постійними змінами, а професійний вибір стає одним із ключових етапів у процесі самоідентифікації і соціалізації.

Правильно спрямована професійна орієнтація допомагає здобувачеві освіти зрозуміти свої сильні та слабкі сторони, визначити сферу діяльності, яка відповідає його інтересам і здібностям. Крім того, вона зменшує ризики невдалого вибору професії, а також забезпечує необхідні знання та навички для подальшого розвитку у обраній галузі. Професійна орієнтація відіграє важливу роль у житті здобувачів освіти, оскільки вони знаходяться на межі дорослого життя і змушені приймати серйозні рішення щодо майбутньої кар'єри. В цьому віці вони починають усвідомлювати свої інтереси, здібності та цінності, і важливо, щоб мати можливість вивчати різні професійні напрями для зроблення обдуманих рішень [3].

Вченими підсумовано, що дає професійна орієнтація в даному випадку [6]:

1. *Самоідентифікація:* професійна орієнтація допомагає краще зрозуміти себе та свої уподобання. Здобувачі освіти мають можливість вивчати свої сильні та слабкі сторони, і це допомагає їм зробити більш обдуманий вибір щодо майбутньої професії.

2. *Дослідження кар'єрних варіантів*: здобувачі освіти отримують можливість досліджувати різноманітні професійні галузі, відвідуючи виставки професійної орієнтації, участь у майстер-класах та інших заходах. Це допомагає їм отримати уявлення про різноманітність кар'єрних можливостей.

3. *Набуття навичок і знань*: професійна орієнтація допомагає розвивати навички і знання, необхідні для обраної професії. Вони можуть брати участь у стажуваннях, практиках або курсах, що допомагають їм поглибити розуміння обраної галузі та отримати необхідний досвід.

4. *Підтримка в процесі вибору*: професійні консультанти та педагоги можуть надавати підтримку підліткам у процесі вибору майбутньої кар'єри. Вони допомагають розібратися в складних питаннях, ставлять запитання, які спрямовані на рефлексію і аналіз, а також можуть надавати корисні поради.

5. *Створення планів майбутньої кар'єри*: здобувачі освіти отримують можливість створити план дій для досягнення своїх професійних цілей. Вони розробляють кроки, необхідні для отримання освіти чи навичок, які потрібні для обраної професії, і розглядають можливі шляхи розвитку кар'єри.

Існує кілька методів та підходів до формування професійної орієнтації серед здобувачів освіти. Перший з них – це *проведення інформаційних заходів*, під час яких здобувачі освіти отримують інформацію про різні професійні напрями, можливості та вимоги. Це можуть бути *виставки професійної орієнтації, лекції* від представників різних галузей та використання *веб-ресурсів* для отримання додаткової інформації. *Другий підхід* полягає у *проведенні тестів та оцінки* здібностей здобувачів освіти. Це може допомогти їм краще зрозуміти свої сильні сторони та професії, які їм більше підходять. Такі тести можуть включати оцінку відповідності характеристикам різних професій або визначення особистих цінностей.

Ще одним важливим аспектом формування професійної орієнтації в старшій школі є проведення *інтерактивних групових діяльностей*, спрямованих на розвиток комунікаційних та співпрацюють навичок. В цьому контексті можна організувати дискусії, рольові ігри або групові проекти, в яких здобувачі освіти можуть обговорювати свої інтереси, власні досвіди та перспективи щодо майбутньої професійної кар'єри. Це допоможе підліткам краще зрозуміти себе та один одного, а також розвинути навички співпраці та взаємодопомоги.

Також ефективним методом є *організація практичних занять, стажувань або майстер-класів*, під час яких здобувачів освіти мають можливість побачити реальну роботу в різних сферах і отримати практичний

досвід. Це допомагає їм краще усвідомити, чим саме вони хотіли б займатися в майбутньому [5].

Висновки. Адаптація здобувачів освіти у старшій школі є важливим чинником для їхнього подальшого професійного розвитку. Цей процес визначає, як здобувачі освіти сприймають навчальну діяльність і впливає на їх можливості у визначенні майбутньої кар'єри. Забезпечення успішної адаптації допомагає здобувачам освіти у формуванні професійних інтересів та розвитку необхідних навичок. Однак важливо зазначити, що професійна орієнтація грає ключову роль у цьому процесі. Вона сприяє у визначенні здобувачами освіти своїх професійних цілей та плануванні шляху досягнення успіху у обраній професійній сфері. Тому ретельне врахування професійної орієнтації під час адаптації у старшій школі є важливим аспектом, що допомагає здобувачам освіти максимально реалізувати свій потенціал та досягти успіху у майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Хохліна І. В., Сингаївська І. В. Психологічні особливості самооцінки дітей підліткового віку. *Держава, регіони, підприємництво: інформаційні, суспільно-правові, соціально-економічні аспекти розвитку* : тези доповідей II Міжнародної конференції, м. Київ, 20 листопада 2020 р. Київ : Університет «КРОК», 2020. С. 90–92.

2. Тесленко М. М. Дослідження впливу тривожності підлітка на його статусне положення у груп однолітків. *Психологія і особистість*. 2016. № 2(10), ч. 1. С. 105–115.

3. Отрощенко Н. Л. Соціально-педагогічний аспект у профорієнтаційній роботі загальноосвітньої школи. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2017. № 7. С. 154–162.

4. Як можна покращити концепцію профорієнтації школярів. НУШ. URL : <https://nus.org.ua/view/yak-mozhna-pokrashhyty-kontseptsiyu-proforiyentatsiyi-shkolyariv/> (дата звернення: 23.03.2024).

5. Зміст професійної орієнтації учнів на різних етапах навчання в школі. *Науковий портал / Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини*. URL : <https://nauka.udpu.edu.ua/2-1-zmist-profesijnoji-orijentatsiji-uchniv-na-riznyh-etapah-navchannya-v-shkoli/> (дата звернення: 21.03.2024).

6. Професійна орієнтація молоді: форми та методи. URL : <https://osvita.ua/vnz/reports/sociology/30004/> (дата звернення: 22.03.2024).

Наукове електронне мережеве видання

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ПСИХОЛОГІЧНОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ
В УМОВАХ КРИЗОВОГО СУСПІЛЬСТВА**

**Збірник матеріалів
VIII Міжнародної науково-практичної конференції**

20 квітня 2023 року

Укладачі

*Р. А. Калениченко,
І. О. Петухова*

Відповідальний за випуск

А. В. Лавренюк

Верстка

Д. П. Завальницька

Здано до друку 25.10.2023

Друк. арк. 33,61

Замовлення № 1116

*Підготовлено до друку редакційно-видавничим відділом
Державного податкового університету
08205, вул. Університетська, 31, м. Ірпінь, Київська область, Україна*

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців,
виготовників і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 7669 від 20.09.2022*